

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інститут педагогіки і психології

" Затверджено "

на засіданні приймальної комісії
НПУ імені М.П. Драгоманова
Протокол № " __ " від _____ 20 __ р.

Ректор університету
_____ Андрущенко В.П.

"Розглянуто"

на засіданні Вченої Ради
Інституту педагогіки та психології
протокол № 6 від 29 березня 2010 р.

Голова Вченої ради

Програма
вступного фахового випробування

для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня **«Бакалавр»**
на базі здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст»

напрямок підготовки 0101 «Початкова освіта»
спеціальність 5.010100 «Початкова освіта»

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Становлення України як самостійно держави, її національне відродження та перехід до ринкових відносин кардинально впливають на роль спеціалістів з вищою освітою. Особливе місце серед них посідають майбутні педагоги як високо компетентні і всебічно освічені фахівці, рівень підготовки яких повинен забезпечити соціально-педагогічні потреби суспільства в умовах реалізації «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті».

Побудова національної системи освіти в Україні передбачає новий підхід до професійної підготовки майбутніх кадрів, спрямований на подолання кризи в освіті, яка виявляється, передусім, у невідповідності знань студентів запитам особистості, суспільним потребам і світовим стандартам, у знеціненні соціального престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Основним критерієм роботи навчального закладу є рівень підготовленості випускників, раціональне поєднання їх теоретичних знань з умінням застосовувати їх на практиці.

Головним завданням вступного фахового випробування для вступників спеціальності «Початкове навчання» ОКР «Молодший спеціаліст» на освітньо-кваліфікаційний рівень «Бакалавр» є перевірка відповідності рівня підготовки майбутніх фахівців Галузевому стандарту вищої освіти за спеціальністю 6.010102 «Початкове навчання». Державна атестація є свідченням готовності особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст» здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності.

Програма фахового випробування покликана перевірити рівень фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи, що відповідає його освітньо-кваліфікаційній характеристиці. Вона сприяє виявленню рівня

фундаментальної та спеціальної підготовки майбутнього фахівця ОКР «Молодший спеціаліст».

Об'єктом оцінювання мають бути структурні компоненти навчальної діяльності, а саме:

— змістовий компонент – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явища тощо, в т.ч. про правила, засоби його перетворення, вимоги до результату; складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т.д.). Обсяг знань визначений навчальними програмами, державними стандартами;

— операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички).

Структура фахового випробування

Структура вступного фахового випробування для спеціальності «Початкове навчання» включає перевірку теоретичних знань та практичних умінь з педагогіки.

Програмні питання з дисципліни педагогіка сформовані на підставі програмних курсів „вступ до спеціальності”, „загальні основи педагогіки”, „дидактика”, „теорія виховання”, „історія педагогіки”, „основи науково-педагогічних досліджень”.

Зразок білета з фахового випробування

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Інститут педагогіки і психології

Білет № 56

*для фахового випробування
на спеціальність: «Початкове навчання»*

1. Педагогіка як наука про виховання людини. Мета і завдання виховання громадянина вільної і незалежної України.
2. Принципи навчання, їх визначення, характеристика та класифікації. Регулятивна роль принципів в організації діяльності вчителя та учнів.
3. Загальні методи виховання та їх класифікація. Добір методів виховання у відповідності до мети, принципів, змісту, умов виховання, віку дітей.
4. Гуманістичні погляди В.О. Сухомлинського та їх вплив на розвиток сучасної педагогічної думки.

Голова предметної комісії

І.М. Шапошнікова

І. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

ТЕМА 1. Вчитель. Його соціальна функція

Функція та завдання вчителя у працях педагогів-класиків та народних просвітителів: Я.А.Коменський про значення посади вчителя; М.І.Пирогов про завдання вчителя у школі; І.Я.Франко про ідеал народного вчителя (*“Емерік Турчинський. Посмертні спогади”*); Т.Г.Лубенець про народного вчителя та вибір ним методів роботи (*“Виховна бесіда. До учнів у народних училищах”*). Вимоги К.Д.Ушинського до вчителя-вихователя (*“Про користь педагогічної літератури”*, *“Три елементи школи”*).

ТЕМА 2. Предмет педагогіки. Виникнення та становлення

Суть та завдання педагогіки у працях класиків педагогічної думки: О.В.Духнович, С.Ф.Русова, Г.Г.Ващенко про народну педагогіку; К.Д.Ушинський про завдання педагогіки (*“Програма педагогіки для спеціальних класів жіночих навчальних закладів”*), її недоліки; О.Ф.Музиченко *“Що таке педагогіка і чому вона вчить”*).

Предмет педагогіки – виховання людини.

Походження виховання. Виникнення перших шкіл у стародавній Індії, Китаї, Єгипті. Порівняльна оцінка систем виховання у державах стародавньої Греції (Спарті, Афінах). Залежність системи виховання від соціальних умов життя. Зародження елементів педагогічної теорії у працях стародавніх грецьких та римських філософів. Системи навчання та виховання у період середньовіччя: церковно-монастирські та міські школи, лицарське виховання, університети.

Епоха Відродження – виникнення гуманістичної педагогіки. Її представники Вітторіно да Фельтре, Еразм Роттердамський, Франсуа Рабле, Томас Мор, Томазо Кампанелла. Школа і педагогіка в епоху домонополістичного капіталізму. Життя, наукова та педагогічна діяльність Я.А.Коменського. Ідеї гуманістичної педагогіки у працях класиків педагогічної науки XVIII–XX ст. (за бажанням викладача це може бути перелік імен з коротким описом головних ідей або загальних тенденцій у ставленні школи до дитини, надання дитині свободи).

ТЕМА 3. Загальні педагогічні поняття. Педагогіка та інші науки

Основні педагогічні поняття: виховання, навчання, розвиток, освіта, самоосвіта та самовиховання. Складові частини педагогіки. Поняття про педагогіку народознавства, народну педагогіку, як її складову частину (етнопедагогіка).

Взаємозв'язок педагогіки з іншими науками (соціологією, демографією, економікою, політикою, етикою, естетикою, літературою, фольклористикою, історією, етнографією, кібернетикою, біологією, віковою фізіологією, гігієною, психологією).

ТЕМА 4. Методи науково-педагогічних досліджень

Методологія і методика педагогічних досліджень.

Групи методів науково-педагогічних досліджень: методи роботи з літературою, методи вивчення досвіду та математичні методи. Характеристика конкретних методів науково-педагогічних досліджень.

ТЕМА 5. Мета і завдання виховання

Проблеми мети виховання у роботах видатних педагогів: М.І.Пирогов про головну мету виховання; К.Д.Ушинський про два різновиди мети (індивідуальна; соціальна). Взаємозв'язок цих різновидів мети. Різнобічний розвиток здібностей дітей і завдання

виховання, що впливають з нього, у роботах українських педагогів (Т.Г.Лубенець “Педагогічні бесіди”).

А.С.Макаренко про програму формування особистості. В.О.Сухомлинський і поняття можливості виховання дитини. Педагоги-новатори про почуття особистої гідності дитини як головний виховний засіб.

Сучасне звучання головної мети виховання (у зв'язку з концепцією національної школи згідно Закону України про освіту):

- виховання і навчання повинно проходити на національному ґрунті з врахуванням досягнень світової науки і культури;
- школа повинна забезпечити різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її природних можливостей і здібностей.

ТЕМА 6. Сутність процесу виховання

Характеристика виховного процесу. Його функції: виховання, самовиховання і перевиховання. Його діалектика і рушійні сили. Найважливіші закономірності виховного процесу.

Припципи виховання як вихідні положення, які визначають зміст, методи і форми організації роботи вихователя.

Принцип народності у вихованні дітей. Ідея народності у роботах К.Д.Ушинського, Б.Грінченка про опору на народність у вихованні як головний виховний засіб. Сучасне трактування принципу народності і його застосування у роботі передових вчителів України. Уроки народознавства, їх призначення.

Принцип цілеспрямованості виховання. Головна мета виховання. Уміння вихователя бачити перед собою стратегічну мету і співвідношення з нею, розв'язання завдань, що виникають у педагогічному процесі.

Зв'язок виховання з працею, активною діяльністю дітей. Використання цього принципу у практичній роботі С.Т.Шацького (колонія “Бадьоре життя”) М.М.Пістрака (школа-комуна ім. П.М.Лепешинського), В.М.Сороки-Росинського, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського та ін.

Виховання особистості у колективі. Загальне поняття про методику виховання у колективі шляхом створення відповідної атмосфери, формування гуманного стилю взаємовідносин вихованців.

Виховання поваги до особистості у поєднанні із справедливою вимогливістю. Опора на позитивне у вихованців.

Поступовість, послідовність, систематичність виховних впливів.

Всебічний розвиток ініціатив, самодіяльності, творчості самих вихованців.

Відповідність виховання віковим особливостям учнів. Індивідуальний, особистісний підхід до виховання.

Взаємозв'язок всіх сторін у вихованні. Комплексний підхід до виховання.

ТЕМА 7. Методи і форми виховання

Поняття про методи і прийоми виховання, засоби і форми організації виховної роботи.

Різні підходи до класифікації методів виховання. Характеристика окремих груп методів виховання.

Методи формування свідомості: переконання, самонавіювання; можливості їх використання і особливості застосування у початковій школі.

Виховання на позитивних прикладах батьків, вчителів, товаришів, на прикладі національних героїв України, всесвітньо відомих вчених, просвітителів; можливості використання Біблії у роботі з молодшими школярами.

Методи організації діяльності й досвіду суспільної поведінки: вправи (їх різновиди – гра, привчання, виховуючі ситуації, наприклад, ігрові ситуації у “школі увічливості, людяності” Ш.О.Амонашвілі).

Переключення. Вимога (за А.С.Макаренком – пряма і непряма, діалектика її використання). Формування і використання суспільної думки дитячого колективу у роботі В.О.Сухомлинського, колективу шестиричок у роботі Ш.О.Амонашвілі.

Методи стимулювання: нагорода, покарання і вибух. В.О.Сухомлинський про використання у початковій школі методів стимулювання.

Вітчизняні (В.Леві) та зарубжні (Р.Кемпбел) психологи, психотерапевти про використання методів заохочення та покарання.

Методи самовиховання: самосвідомість, самооцінка, самоконтроль, самонавіювання, самокритика. Використання методів самовиховання у роботах В.О.Сухомлинського, Г.С.Костюка, інших педагогів.

Класифікація форм організації виховної роботи: за кількістю учасників, за змістом, за основним об’єктом діяльності та ін. Умови забезпечення активності дітей (репродуктивної і творчої) при використанні форми розповіді, бесіди, свята та інших форм виховної роботи.

Особистісний підхід у вихованні, індивідуальні форми роботи, методика їх проведення.

ТЕМА 8. Робота з колективом учнів. Традиції взаємодопомоги і суспільного самоуправління в Україні

Теорія колективу у спадщині видатних педагогів. Поняття “колектив”, його ознаки, принцип паралельної дії у працях А.С.Макаренка. Структура колективу: формальна (первісний, загальношкільний колектив, проблеми їх взаємозв’язку), неформальна (наявність мікрогруп та їх лідерів). Стосунки у колективі: гуманні, нейтральні, асоціальні, ділові і особисті. Проблеми взаємовідносин колективу і особистості у працях і педагогічній діяльності В.О.Сухомлинського. Вплив сформованого колективу на розвиток особистості: активізація діяльності, духовне взаємозбагачення, досвід моральної поведінки; самовираження, самоутвердження.

Стадії розвитку колективу та роль педагога на кожній із них. Шляхи формування колективу: висунення перспектив, спільна діяльність дітей; традиції, діалектика вимог педагога; створення активу, організація суспільної думки, гуманного стилю спілкування дітей, тону у колективі.

ТЕМА 9. Розумове виховання, становлення зародків світорозуміння, світосприймання

Розуміння завдань розумового виховання класиків вітчизняної педагогіки та психології. П.П.Болонський про завдання розумового виховання: збагачення системи наукових знань, розвиток розумових сил, здібностей і нахилів, формування світогляду, вироблення умінь самостійного набуття знань і застосування їх на практиці.

Зарубіжні педагоги XIX–XX ст. про закономірності виховання (Декролі, Г.Кершенштейнер, С.Френе, М.Монтессорі, Вальдорфська педагогіка). Приоритетність розумового виховання у світлі концепції становлення національної школи. В.О.Сухомлинський про розумове виховання шестиричок та молодших школярів у позакласній роботі (за книгою “Серце віддаю дітям”).

Допомога вчителю у накопиченні молодшими школярами об’єктивних знань про суспільство, про політичне, економічне та культурне життя країни та всього світу, роз’яснення необхідної термінології, формування політичних, економічних понять, пробудження інтересу до суспільних подій, привчання до систематичного ознайомлення з періодичною пресою.

Знання, досвід, що накопичуються дитиною – фундамент світогляду, який формується. Поняття про світогляд; світогляд особистості та суспільний світогляд. Матеріалістичний та ідеалістичний світогляд. Структурні елементи світогляду: думки, погляди, переконання, ідеали. Групи світоглядних ідей, про природу, суспільство, пізнавальність світу, етичні та естетичні.

Світоглядні уявлення, вірування, що історично склалися у народу України. Народні знання (народні астрономія, метеорологія, математика, ботаніка і зоологія, медицина, ветеринарія). Світоглядні поняття, які були поширені в Україні до прийняття християнства. Обожнення природних явищ та небесних світил. Православ'я – релігія українців. Релігійні свята, пов'язані зі світоглядними уявленнями, і їх значення у житті народу. Методика ознайомлення молодших школярів з традиціями українського народу, з народними святами, звичаями. Педагогічний такт учителя щодо світоглядних понять, думок, які формуються у дітей.

ТЕМА 10. Моральне виховання

Поняття про мораль. Формування моральних норм у стародавніх людських співтовариствах. Загальнолюдський та історичний аспекти моралі.

Християнська концепція зла. Християнські заповіді. Морально-етичні норми, що історично склалися в народі: повага і любов до вільної праці, утвердження ідеалів добра, краси, гуманних стосунків, знання свого родоводу. Народна педагогіка, відображення у ній морально-етичних норм народу. Використання принципів народної педагогіки у діяльності видатних просвітителів-педагогів: Г.С.Сковороди, К.Д.Ушинського, Ю.А.Федьковича, І.Я.Франка. Сучасне уявлення про суть і завдання морального виховання: формування єдності, моральної свідомості, почуттів, навичок та звичок правильної поведінки. Психолого-педагогічні основи виховання молодших школярів.

Зміст морального виховання: виховання громадянина України, патріота своєї Батьківщини (любов до матері, батька, рідної мови, інтерес і повагу до національної історії, культури, мистецтва, традицій, національних героїв); виховання любові до праці, повага до людей праці; виховання поваги до людей інших національностей, їхньої культури, історії, звичаїв; виховання гуманності (доброта, товариство, чуйність, уважність до людей тощо), виховання обережного ставлення до природи; виховання дисциплінованості, почуття відповідальності за свої дії і дії оточуючих.

К.Д.Ушинський, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, сучасні психологи та психотерапевти про шляхи виховання дисциплінованості. Дисципліна і культура поведінки школярів: мета, завдання, зміст.

Особливості використання у моральному вихованні молодших школярів національної української символіки. Біблія – як засіб морального виховання дітей. Методика її використання у позакласній роботі.

Єдність навчальної і позакласної роботи у моральному вихованні молодших школярів. Методика організації окремих форм морального виховання у позакласній роботі.

ТЕМА 11. Трудове виховання

Г.Песталоцці, Р.Оуен, К.Д.Ушинський, С.Г.Сковорода, Ж.Ж.Руссо про трудове виховання. Досвід трудового виховання у педагогічній праці та роботах С.Т.Шацького, А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського, а також зарубіжних педагогів XIX–XX ст. (Д.Дьюї, С.Френе та ін.).

Трудове виховання – основа народної педагогіки. Види дитячої праці й умови її ефективності у вихованні. Традиції і звичаї трудового виховання в історії українського народу. Система трудового виховання: трудове навчання (з елементами політехнічної освіти) різноманітні види дитячої праці, робота з профорієнтації. Реалізація кожного компоненту системи трудового виховання у початковій школі.

Шляхи трудового виховання, привчання до систематичної праці у процесі навчання, праця у позакласній роботі, праця дітей у сім'ї.

Методика організації різних видів трудової діяльності молодших школярів.

ТЕМА 12. Естетичне виховання

Поняття про естетику, естетичне виховання, естетичну культуру. Завдання естетичного виховання, його зв'язок з іншими аспектами виховання особистості.

Засоби естетичного виховання: пізнання, праця, гра, природа, побут, мистецтво, людське спілкування. Головний засіб естетичного виховання молодших школярів – знайомство з культурою народу, традиціями, побутом. Характерні особливості усної народної творчості, народного образотворчого мистецтва України; народні ремесла. Педагогічні умови їх ефективного використання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку.

Шляхи естетичного виховання. Виховання на уроках естетичного циклу. Педагогічно-новатори і їх методика естетичного виховання на уроках.

Естетичне виховання у позакласній діяльності. Естетика організації життя учнів. В.О.Сухомлинський про естетичне виховання дітей засобами природи та мистецтва.

Форми роботи з естетичного виховання, естетична освіта, розвиток естетичних почуттів, організація художньо-творчої діяльності дітей. Методика організації різних форм естетичного виховання молодших школярів на традиціях національної культури у досвіді передових учителів України. Естетичне виховання молодших школярів у сім'ї.

ТЕМА 13. Фізичне виховання

Роль фізичного виховання у працях класиків педагогічної думки. Традиції фізичного виховання в історії українського народу. Завдання фізичного виховання та збереження здоров'я дітей.

Засоби фізичного виховання: вправи (гімнастика, ігри, спорт, туризм), природні і гігієнічні фактори, їх використання у досвіді передових учителів. Система фізичного виховання, її елементи: уроки фізкультури, фізкультура у режимі шкільного дня; позакласна робота, позашкільна робота з фізичного виховання. Фізичне виховання у сім'ї. Особливості фізичного виховання у літніх пришкольних і заміських таборах.

ТЕМА 14. Вчитель – класний керівник. Робота вчителя з дитячими організаціями: специфіка організації виховної роботи у ГПД

Роль вчителя, його функції у суспільстві. Поняття про професіограму вчителя. Складові педагогічної майстерності. Основні завдання і функції вчителя-вихователя і класного керівника. Специфіка роботи класовода початкових класів з дитячими організаціями. Взаємозв'язок у роботі вчителя і вихователя ГПД. Організація роботи груп продовженого дня у школі. Особливості режиму праці і відпочинку у ГПД. Умови ефективного проведення різних форм виховної роботи з дітьми в умовах ГПД. Робота вихователя з батьками учнів.

ТЕМА 15. Виховання дітей у сім'ї, робота школи з сім'єю

Поняття сім'ї та сімейних стосунків. Історичні типи сім'ї. Моногамна сім'я – найпоширеніший історичний тип сім'ї. Типи сучасної сім'ї: проста (мала, індивідуальна, нуклеарна), складна (поширена, нероздільна, братська). Нуклеарна сім'я – найпоширеніший тип сучасної сім'ї. Сімейні традиції українського народу. Функції української жінки, які склалися історично, її роль у сім'ї. Історичний розподіл домашньої праці на жіночу і чоловічу. Спільна трудова діяльність членів сім'ї, участь дітей у праці сім'ї. Сімейні обряди.

Спільні проблеми сім'ї: інтенсивна нуклеаризація сім'ї, труднощі об'єднання професійної та сімейної ролі жінки, виключення дітей із трудового процесу у міській сім'ї, причина цього явища.

Значення сім'ї у вирішенні завдань різнобічного розвитку особистості дитини. Класики вітчизняної педагогіки про загальні умови сімейного виховання, авторитету батьків. (А.С.Макаренко), підготовка батьків до шкільного сімейного виховання дітей (В.О.Сухомлинський). Форми роботи з сім'єю.

II. ДИДАКТИКА

ТЕМА 16. Предмет і основні поняття дидактики

Дидактика – теорія освіти і навчання. Предмет дидактики – зміст освіти, принципи, методи організаційні форми і засоби навчальної діяльності.

Основні поняття дидактики: освіта, навчання, самоосвіта, принципи навчання, методи, засоби і форми організації навчання.

Дидактика і методика викладання окремих навчальних предметів, їх взаємозв'язок.

Завдання дидактики в умовах відродження національної школи (навчання на національній основі з використанням світових досягнень в галузі навчання і виховання, різностороннього розвитку особистості учня).

ТЕМА 17. Суть процесу навчання. Етапи засвоєння знань учнями

Двосторонній характер процесу навчання. Участь учня як суб'єкта і об'єкта процесу навчання. Функції процесу навчання: освітня, виховна і розвиваюча, їх взаємозв'язок. Українські педагоги про використання елементів народознавства у навчальному процесі. (Т.Г.Лубенець “Які вимоги ставить народ перед школою”).

Протиріччя як рушійні сили процесу навчання. Формування і розвиток позитивних мотивів школярів. Мотиви зовнішні і внутрішні; навчально-пізнавальні і соціальні. Діалектика їх співвідношень у навчальному процесі. Особливості формування позитивної мотивації у шестирічних дітей.

Поняття про процес засвоєння знань: поняття, судження, умозаключення – продукти власної пізнавальної діяльності учнів. Етапи засвоєння знань: формування відповідних навчальних мотивів, ознайомлення зі знаннями, виконання дій учнями. Узагальнення, скорочення, автоматизація дій. Види самостійних робіт на кожному етапі.

Рівні засвоєння знань; ознайомлення, відтворення, застосування у звичних умовах, застосування у нових умовах. Роль вчителя на кожному етапі засвоєння знань.

ТЕМА 18. Принципи навчання

Поняття про закономірності процесу навчання. Закономірність розвиваючого характеру навчання у роботах Л.С.Виготського, П.Я.Гальперіна, А.Н.Леонтьєва, Г.С.Костюка. Принципи навчання – вираз закономірностей процесу навчання. Принципи навчання – вихідні положення, що визначають діяльність учителя і учнів. Традиційні принципи навчання у роботах класиків педагогіки, їх сучасний зміст.

Принцип наочності, його трактовка Я.А.Коменським, І.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинським, Н.А.Корфом. Наочність – організація чуттєвого пізнання учня. Функції наочного матеріалу: накопичування чуттєвих образів – мета навчання; чуттєві образи – засіб сприяння засвоєння понять, законів, правил, теорій. Види навчальної наочності. Умови успішного використання наочності на уроці.

Принцип науковості навчання. Опора на науку як джерело системи фактів, понять, закономірностей, яка проявляється у відборі, навчального матеріалу і застосуванні методів

навчання. Основна вимога принципу: правильно організувати перехід мислення від явища до суті, від зовнішніх спостережуваних ознак до внутрішніх. Шляхи забезпечення науковості у початковій школі: не допустити спрощення та примітивізму на першому етапі оволодіння поняттям, поширювати самостійну пошукову роботу учнів.

Принцип доступності навчання. Доступність засвоєння знань, формування умінь та навичок – наслідок зв'язку з рівнем розвитку школярів, з їх особистим досвідом. Розширення пізнавальних можливостей учнів (їх спостережливості і логічного мислення) у правильно організованому процесі навчання. Фактори, які впливають на ступінь доступності. Л.В.Занков і В.В.Давидов про співвідношення принципів науковості і доступності навчання.

Принцип свідомості і активності навчання. Основні його аспекти: свідоме розуміння учнями навчального матеріалу; свідоме ставлення до навчальних занять, формування пізнавальної активності. Вимоги до учителя, знати прикмети, які визначають свідоме розуміння, ставлення; розпізнавати ступінь пізнавальної активності учнів; створювати умови для формування розумових дій, операцій мислення, що сприяють свідомому засвоєнню матеріалу; планувати способи і прийоми підвищення пізнавальної активності тощо.

Принцип міцності знань, умінь, навичок. Опора на психологічні особливості пам'яті – одна з умов досягнення міцних результатів навчання. Різні заходи і способи запам'ятовування у практиці навчання. Прийоми опори, мнемонічні прийоми як засоби підвищення міцності і систематичності знань, умінь, навичок. Точність, доказовість, глибока усвідомленість – ознака міцності знань. Міцне засвоєння знання – знаряддя мислення, основа світорозуміння, засіб свідомої діяльності. Умови міцного засвоєння знань: виділення головної думки у навчальному матеріалі, зв'язок нових знань з життєвим досвідом учня, використання знань на практиці та ін.

Принцип систематичності і послідовності навчання. Вимоги до вчителя: в системі навчального матеріалу потрібно відбити реальні відношення, зв'язок предметів, явищ. Зв'язок між окремими темами, розділами курсу, міжпредметні зв'язки. Систематичність і послідовність викладання матеріалу учителем, система вимог до учня, система в організації письмових, лабораторних робіт і вправ у перевірці знань, умінь, навичок учня. Система у роботі самого учня над предметом.

Врахування вікових та особистих особливостей у навчанні. Врахування попереднього рівня підготовки учнів. Підготовленість дитини до школи. Перший підхід до диференціації навчання з метою забезпечення розвитку кожного учня у роботах О.В.Духновича. Особистісні відокремлення навчальної діяльності школярів і необхідність їх врахування у навчанні. Сучасний підхід до диференціації навчання. Цікавість, що прокидається у дитини до будь-якої галузі дії, його особистості досягнення – ключ до його навчання, виховання.

Виховний характер навчання. Ідея першочерговості загальнолюдського виховання у роботах М.І.Пирогова, К.Д.Ушинського. Сучасний підхід до виховання загальнолюдських цінностей. Його зв'язок з релігійним вихованням та ідеєю народності виховання. Народність виховання, розвиток цього принципу у роботах О.В.Духновича, К.Д.Ушинського. Ідея відродження нації.

Дидактичні принципи Л.В.Занкова та їх використання у роботі сучасних педагогів-новаторів. Педагогіка співробітництва, її підхід до організації процесу навчання.

Взаємозв'язок принципів навчання.

ТЕМА 19. Зміст освіти

Поняття про зміст освіти, його складові частини: знання, уміння, навички; досвід емоційного ставлення до навколишньої дійсності і своєї діяльності, досвід репродукційної творчої діяльності. Види освіти. Загальна, політехнічна освіта у школі. Зміст освіти – відображення стратегічної мети виховання.

Основні принципи відбору змісту шкільної освіти на сучасному етапі: демократизм, гуманізм є загальнолюдські та національні цінності. Проблеми відповідності змісту освіти віковим можливостям учнів, особливості сприймання, розуміння життєвого досвіду учнів. Широке використання елементів усної народної творчості як головного засобу навчання молодших школярів. В.В.Давидов про розвиваючі можливості змісту освіти. М.М.Ерднієв про подачу змісту освіти у вигляді великих блоків. Диференційоване виховання як засіб ефективного оволодіння кожною дитиною необхідними знаннями, вміннями та навичками. Шляхи реалізації диференційованого навчання.

Поняття про навчальні предмети, особливості навчальних предметів у початкових класах. Здійснення міжпредметних зв'язків у навчанні, створення інтегративних курсів.

Аналіз навчальних планів. Альтернативні навчальні плани. Поняття про навчальні програми. Вимоги до них, структура.

Підручник. Види підручників і навчальних посібників. Вимоги до них: загальнопедагогічні, методичні, поліграфічні. Розробка нових підручників і навчальних посібників для національної школи України.

ТЕМА 20. Методи навчання

Поняття про методи навчання. Два боки методу навчання. Методи та прийоми навчання. Цікаві прийоми навчання у роботі педагогів-новаторів. Різні підходи до класифікації методів навчання: за головним суб'єктом діяльності; за навчальною метою; за логікою викладання, за специфікою навчального предмета та ін. Причини існування безлічі класифікацій методів навчання.

Історичний підхід вітчизняних та зарубіжних педагогів-гуманістів до вибору методів навчання. (Я.А.Коменський, Ж.-Ж.Руссо, М.І.Пирогов, К.Д.Ушинський, П.П.Блонський) – у центрі уваги педагогів повинні бути активні методи навчання.

Співвідносна характеристика окремих методів навчання і вимоги, які ставлять до їх виконання у навчальному процесі: пояснення, розповідь, бесіда, робота з підручником; спостереження, демонстрація, ілюстрація, використання ТЗН; вправи та їх види; підготовчі та вступні, пробні та тренувальні, творчі, контрольні (за В.О.Онищуком); практичні, лабораторні та творчі роботи.

Дидактичні ігри. Групи методів навчання за характером пізнавальної активності учнів: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, методи проблемного викладу знань вчителем, частково-пошуковий і дослідницький метод навчання.

Проблема навчання. Проблемна ситуація та проблемна задача. Рівні проблемності. Оптимальне поєднання пояснювально-ілюстративного та проблемного навчання. Диференційований підхід до учнів у проблемному навчанні. Проблемне навчання у початковій школі. (Досвід лабораторії Л.В.Занкова). Основи програмованого навчання. Машинне і безмашинне програмування. Способи програмування: лінійне, розгалужене, змішане. Алгоритмізація навчання. Можливості програмованого навчання у початковій школі. Перспективи розвитку і застосування програмованого навчання. Комп'ютеризація навчання.

Порівняльна характеристика методів навчання. Проблема вибору методів навчання, комплексного їх застосування.

ТЕМА 21. Форми організації навчання

Поняття про організаційні форми навчання. Розвиток організаційних форм навчання. Братні школи в Україні і Білорусії у XVI-XVII ст. і виникнення класно-урочної системи навчання. Теоретичне обґрунтування класно-урочної системи навчання у працях Я.А.Коменського.

Урок як основна форма організації навчальної діяльності у сучасній школі.

Класики педагогіки про вимоги до уроку: К.Д.Ушинський про перші уроки у початковій школі. Х.Д.Алчевська – примітки про вдалі та невдалі уроки у школі. Сучасні вимоги до уроку: дидактичні, організаційні, світоглядні, психологічні, етичні, гігієнічні.

Поняття про структуру уроку (макро- та мікро-), її елементи. Гнучкість, динамічність структури уроку. Поняття про типи уроку і особливості уроку у початковій школі. Концепція національної школи про творчий підхід у проведенні уроків шляхом пошуку істини. Інтегровані уроки, нестандартні уроки.

Інші форми організації роботи. Їх класифікація за дидактичною метою (Онищук): форми теоретичного навчання (лекція, факультатив, гурток, конференція), комбінованого та змішаного навчання (урок, семінар, домашня робота, консультація), практичного (практикуми), і фронтальні, колективні, групові, індивідуальні форми навчальної діяльності, трудове навчання. Розвиваючо-рольова форма організації навчального процесу та її можливості у початковій школі. Поняття про ділову гру. Навчання у парах змінного складу (методика Рівіна, В.К.Д'яченка).

Домашня самостійна робота учнів, її види. Специфіка та організація самостійної роботи у ГПД. Етапи самопідготовки та функції вихователя на кожному з них.

Підготовка вчителя до уроку. Перспективна підготовка. Тематичне та поурочне планування навчального матеріалу. Особливості планування та організація уроків у початковій малокомплектній школі. Особливості організації навчальних занять з шестирічними дітьми.

ТЕМА 22. Перевірка та оцінка знань, умінь та навичок учнів

Функції перевірки та оцінки знань, умінь та навичок у школі. Поняття “оцінка” (оцінювальне судження) та “оцінка” у п’ятибальній системі. Педагогічні вимоги до перевірки знань, умінь та навичок. Психологія оцінювання знань учнів (за О.Я.Савченка). Види, форми, методи перевірки знань. Критерії якості знань, умінь та навичок у методиках викладання різних предметів у початковій школі. Характеристика бальної системи оцінювання знань.

Педагоги-гуманісти минулого та сучасного про оцінювання знань (М.І.Пирогов про формалізм у оцінюванні знань, В.О.Сухомлинський та його підхід до оцінювання молодших школярів. Ш.О.Амонашвілі та метод навчання без оцінювання. О.Ф.Шаталов та прийоми відкритих можливостей). Сучасні пошуки шляхів удосконалення перевірки і оцінки знань учнів й подолання формалізму.

ІІІ. ШКОЛОЗНАВСТВО

ТЕМА 23. Система народної освіти

Поняття про систему народної освіти. Її залежність від соціально-політичних, економічних та культурних факторів. Принципи побудови системи народної освіти в Україні. Структура і основні компоненти системи народної освіти. Поняття про альтернативні школи. Зарубіжний досвід альтернативних шкіл. Альтернативні школи та розкриття здібностей, нахилів особистості. Нові типи навчальних закладів, ліцеї, гімназії, коледжі, приватні школи.

ТЕМА 24. Керівництво народною освітою і школою

Поняття про управління як цілеспрямовану діяльність з метою розвитку, удосконалення, впорядкування. Демократизація і гуманізація системи управління народною освітою в Україні. Органи керівництва народною освітою. Внутрішньошкільне керівництво і контроль. Функції загально-освітньої конференції, ради школи, методичної ради школи, адміністрації.

ТЕМА 25. Історія розвитку школи і педагогіки України

Виховання у східних слов'ян. Перші зразки педагогічної літератури. Братські школи в Україні XVI–XVII ст. Київська Академія. Діячі Сімеон Полоцький, Феофан Прокопович, Стефан Яворський та ін. Зразки навчально-педагогічної літератури у XVI–XVII ст. Розвиток педагогічної думки XVII ст. у працях Г.С.Сковороди. Перша половина XIX ст. – педагогічні погляди Т.Г.Шевченка, О.В.Духнович та ідея народності виховання.

Освітня діяльність і педагогічні ідеї українських демократів кінця XIX– початку XX ст. І.Я.Франка, П.А.Грабовського, М.М.Коцюбинського, Лесі Українки. Діяльність українських педагогів кінця XIX – початку XX ст. Х.Д.Алчевської, Т.Г.Лубенця, Б.Д.Грінченка, С.В.Васильченка та ін.

Радянський період розвитку школи і педагогіки, його характеристика. Педагогічні погляди А.С.Макаренка, В.О.Сухомлинського.

ТЕМА 26. Історія розвитку педагогіки за межами України

Теорії виховання і освіти у працях педагогів-класиків XVII–XIX ст. (Я.А.Коменський, Д.Локк, Ж.-Ж.Руссо, І.Г.Песталоцці, А.Дістервег, Р.Оуен, К.Д.Ушинський, Л.М.Толстой).

Напрями у розвитку зарубіжної педагогіки XX століття: теорія Спенсера; громадське виховання і трудова школа у працях Г.Кершенштейнера; теорія вільного виховання – Е.Кей, Г.Шаррельмен, М.Монтессорі; теорія нового виховання і нових шкіл – Е.Демолен, С.Френе; експериментальна педагогіка – Д.Лай; вальдорфська школа; сучасні тенденції у розвитку педагогіки.

КРИТЕРІЇ

оцінювання відповідей абітурієнтів Інституту педагогіки та психології
на вступному фаховому випробуванні з „Педагогіки”

<i>Рівень</i>	<i>Кількісна характеристика рівня</i>	<i>Характеристика відповідей абітурієнта</i>	
		<i>на питання теоретичного змісту</i>	<i>на питання практичного змісту</i>
Низький	100-123 бали	Абітурієнт не усвідомлює змісту питання білету, тому його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання. Наявна повна відсутність уміння міркувати.	Наявні комплексні кваліфікаційні вміння не дозволяють продемонструвати успішне виконання основних функцій вчителя початкової школи. При розв'язанні педагогічних задач дії характеризуються нестійкістю, неусвідомленістю. Виконання завдань прикладного характеру відбувається без розуміння сутності педагогічного процесу, шляхом проб та помилок.
Задовільний	124-149 балів	Відповіді на питання білету носять фрагментарний характер, характеризуються відтворенням знань на рівні запам'ятовування. Абітурієнт поверхово володіє умінням міркувати, його відповіді супроводжуються другорядними міркуваннями, які інколи не мають безпосереднього відношення до змісту запитання.	Володіння педагогічними вміннями не є комплексними, відсутнє теоретичне обґрунтування обраного способу вирішення конкретних завдань (або отриманих результатів), не завжди вміло поєднуються знання та вміння під час розв'язання задач педагогічного змісту.
Достатній	150-174 балів	У відповідях на питання білету допускаються деякі неточності або помилки непринципового характеру. Абітурієнт демонструє розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу властивостей. Помітне прагнення абітурієнта логічно розмірковувати при відповіді на питання білета.	Сформовані комплексні кваліфікаційні вміння дозволяють продемонструвати успішне виконання функцій вчителя початкової школи. При розв'язання педагогічних задач дії характеризуються стійкістю, усвідомленістю, професійною та педагогічною доцільністю, однак містять окремі неточності і незначні помилки.
Високий	175-200 балів	Абітурієнт дає повну і розгорнуту відповідь на питання білету. Його відповіді свідчать про розуміння навчального матеріалу на рівні аналізу закономірностей, характеризуються логічністю і послідовністю суджень, без включення випадкових і випадання істотних з них.	Під час вирішення педагогічних ситуацій та завдань прикладного спрямування абітурієнти виявляють глибоку усвідомленість педагогічних дій, правильність і оригінальність застосування способу їх виконання та здатність до його теоретичного обґрунтування, що дозволяє успішно виконувати функції вчителя початкової школи.

Голова предметної комісії
